

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Directorivm Inqvisitorvm F. Nicolai Eymerici Ordinis Prædicatorum

Nicolaus <Eymericus>

Venetiis, 1607

Forma tradendi seu relinquendi brachio saeculari eu[m], qui conuictus est de haeresi per testes legitimos, & fiat pertinaciter in negatiua, licet fidem catholica[m] profiteatur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13589

fi, tua malitiā conscius, & ad cor rediens, constitutus in iudicio coram nobis sponte & libere recognouisti, quod omnia & singula quæ deposueras contra eum, non fidei zelo, nec veritatis amore hoc feceras, sed potius typo malitiæ & rancoris, & litore iracundiæ, & odio cōcatus, & quod talia, quæ deposueras contra eum, non continebant in aliquo veritatem, sed simpliciter erāt falsa, petēs tu humiliter pro præmissis tibi misereri, ac tibi iniungi pœnitentiā salutarem: Nos igitur Episcopus & Inquisitor præfati, penfatis præmissis ac circumstantijs alijs, quibus motus animus noster & cuiuslibet iudicis potuit merito informari; certiores effecti quod veritatem, quæ sola in negotio fidei queritur, denigrasti, sinceritatem sancti officij inquisitionis corrupisti, & nos tuos iudices delulisti, in præiudicium fidei orthodoxæ, & in scādalum ac graue periculum prædicti talis in nocentis, quem in tam detestabili crimine malitiose & fraudulenter inuolueris nitebaris, falsam ferendo testimonium in iudicio coram nobis: Ea propter ne (sicut nec dēt nec expedit) tale & tam graue crimē remaneat imputatum, & vt tui pena transeat ceteris in exemplum, & alij a cōsimilibus arceantur, sedentes pro tribunali more iudicij iudicatum, sacro anctis Euangelijs positus coram nobis, vt de vultu Dei omne iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri videant æquitatem habentēque præ oculis solum Deum, de multorum peritorum in theologia facultate, & in iure canonico & ciuili, maturo consilio pariter & digesto, te talem in causa fidei falsum testem, seu delatorem ad carcerem perpetuum talem, in his scriptis per nostram definitiuam sententiā cōdemnamus: in quo sub vinculis ferreis in pane doloris & aqua angustia, quamdiu vixeris, agas pœnitentiā de præmissis, solam vitam tibi de misericordia relinquentes; & nihilominus qđ statim ponaris & eleueris in scala, in tali porta humus ecclesiæ, in qua stes ligatis manibus, & capite discooperto, & in camisia spoliatus, vsque ad horam prandij, & modo cōsimili tali die Dominica in porta talis ecclesiæ, & tali in tali, &c. *maneat alio, vt visum fuerit, & culpa maior vel minor exegerit delinquentis*: Reseruantes nobis ex certa scientia & expresse, quatenus dictam pœnitentiā libere valeamus mitigare, relaxare, aggravare, & mutare, si, & quādo, & toties, quoties nobis visum fuerit faciendum. Lata fuit hæc sententia, &c.

Si autē taliter deprehensus, per annū seu plus, vel alio maiori congruo tempore expectatus perstitit in negatiua continue, & testes legitimi in affirmatiua; disponat se Episcopus & Inquisitor ad relinquendum eundem brachio seculari, mittendo eidem aliquos probos viros fidei zelatores, & præsertim religiosos eidem non ingratos, sed familiares & gratos, qui sibi indicent, quod mortem non potest euadere corporalem, dum statim negatiua, sed tradetur tali die vt hæreticus impenitens brachio seculari: & nihilominus Episcopus & Inquisitor, mittant balliū, seu potestati curiæ secularis, quatenus tali die & hora ac loco, extra

A ecclesiam tamen, veniat cum familia sua ad recipiendum quendam hæreticum impenitentem, quem tradent ei; & etiam quod faciat publice præconizari in locis illis, in quibus præconizationes aliæ fieri consueuerunt, quod omnes sint tali die & hora in tali loco ad audiendum sermonem quem Inquisitor faciet de fide, & tradent Episcopus & Inquisitor quendam hæreticum pertinacē brachio seculari.

Adueniente autē die prædicta ad ferendam sententiā assignata, erūt Episcopus & Inquisitor in loco prædicto, ipso tradendo ibidem existente in alto, & clero & populo congregato, vt eminenter ob omnibus videatur: ac § præfate Potestate curiæ secularis, stante ipso tradendo, si fuerit in sacris ordinibus cōstitutus, vel cuiuscūq; religionis seu ordinis obumbratione fuscatus, induto, ac disposito ac si deberet in suo ordine ministrare. Et factō sermone per ipsum Inquisitorē, si (vt dictum est) relinquendus ipse fuerit in sacris ordinibus constitutus; Episcopus Pontificalibus indutus, eū degradabit, ea quæ sunt officij sui retrogrado ordine auferendo, incipiendo a supremo; & poterit vti verbis contrarijs his, quibus in conferendo talem ordinem Episcopi vti consueuerunt.

Qua degradatione expleta, si tradendus fuerit in sacris ordinibus constitutus, vel si non fuerit, factō sermone prædicto, legantur culpæ tradendi seu relinquendi brachio seculari: quibus lectis feretur sententia per hunc modum.

Forma tradendi seu relinquendi brachio seculari eum, qui conuictus est de hæresi per testes legitimos, & stat pertinaciter in negatiua, licet fidem catholicam profiteatur.

Nos N. miseratione diuina Episcopus talis ciuitatis & Frater N. Inquisitor hæretica prauitatis, in terris talis domini, sancta sede Apostolica specialiter delegatus.

ATTENDENTES, quod tu talis, de tali loco, & tali diœcesis, fuisti nobis delatus de tali hæretica prauitate, exprimat, & vellemus certiorari, in ea quæ de te, & contra te nobis dicta fuerūt, veritate aliqua fulceretur, & an tu ambulares in tenebris vel in luce, descendimus ad nos in tormādū, testes diligentius examinandū, teq; vocandū ac interrogandū sæpius medio iuramento, defensionēque exhibendū, & ad omnia & singula faciendum, quæ per nos facienda erant secundum canonicas sanctiones. Verum cum vellemus præsens tuum negocium sine debito terminare, solēne consilium tam in theologia facultate, quam in iure canonico & ciuili coram nobis fecimus congregari, & uisus ac diligenter discussis, processu meritis, ac omnibus & singulis in præfata causa, productis, deductis, actis, & actitatis a qua hæc librat, prædictorū consilio digesto pariter & maturo reperimus contra te probatum legitime, quod si tanto tempore infectus hæretica prauitate: nā reperimus

reperimus quod dixisti & fecisti talia & talia, *ex primantur*, ex quibus apparet manifeste quod es legitime deprehensus in prædictam hereticam pravitatem. Scie enim cuperemus (prout adhuc cupimus) te veritatem fatendo resilire ab heresi ante dicta, & reduci ad gremium Ecclesie sanctæ, & ad sanctæ fidei unitatem, vt sic saluares animam tuam, & tam animam, quam corporis mortem eua dere gehennalem; tam per nos, quam per alios nostram diligentiam exercentes, ac te per longa tempora expectantes, tu in reprobum sensum da tus contempnisti acqiescere nostro consilio saniori, immo perstitisti & persististi in negatiua pertinaciter animo indurato: quod dolenter referimus & referendo plangimus, & dolemus. Verum cum Ecclesia Dei tanto tempore te expectauerit, quatenus resiliens recognoscendo propria tua culpam, & nolueris, neque velis; & non habeat ultra quid tibi gratia faciat atq; mercedis: † ea propter vt sis cæteris in exemplum, & alij ab huiusmodi hæresibus arceantur, & tanquam facinora non remaneant impunita: Nos Episcopus & Inquisitor, iudices in causa fidei memorati, sedentes pro tribunali, more iudicij iudicantium, sacrosanctis Euangelij positus coram nobis, vt de vultu Dei iudicium nostrum prodeat, & oculi nostri videant æquitatem, habentes præ oculis solum Deum, & sanctæ fidei gloriam, & honorem: te talem, in nostra præsentia constitutum, hac die, & hora, & loco, tibi ad audiendum sententiam diffinitiuam assignatis: diffinitimus, declaramus, ac sententiamus, te esse hereticum impenitentem, & tradendum, seu relinquendum, vt talem, brachio seculari, & per hanc nostram sententiam, vt verè hereticum pertinacem, ac impenitentem a foro ecclesiastico te projicimus, & tradimus, seu relinquimus brachio seculari, ac potestati Curie secularis: Tandem curiam secularem efficaciter deprecantes, † quatenus circa te, citra sanguinis effusionem & mortis periculum, suam sententiam moderetur. Lata est hæc sententia, &c.

† Vox Hispana, id est, beneficij.

† Iuxta c. Nouimus, de verbo, sig.

De associantibus relaxati.

Et tunc Inquisitor conferet omnibus, qui prædictis sermoni & sententiæ interfuerunt, quadraginta dies de indulgentia ex parte domini nostri Patris: indicatio est publice, quod omnes qui præstiterunt auxilium, consilium, fauorem in facto fidei ante lato, habuerunt tres annos de indulgentia. Poterunt autem Episcopus & Inquisitor dispo nere, quod aliqui probi viri fidei zelatores, ipsi relicto curiæ seculari non ingrati, sed familiares & grati, associant dictum relictum, dum curia secularis in eum suum officium exequetur, qui cum consolentur, & adhuc inducant, quod fatendo veritatem, ac recognoscendo culpam suam, resiliat ab erroribus suis.

Quod si forsitan post sententiæ, & iam relictus, & ad locum ubi est comburendus, deductus, dixerit se velle fateri veritatē & recognoscere culpam suam, & ita fecerit, & paratus fuerit huiusmodi heresim & omnem aliam abiurare licet præsumatur quod hæc faciat plus metu mortis, quam amore veritatis, crederem (vt dictum est supra in decimo modo processum fidei terminandi) quod de mi

† Vide q̄ ibi scriptum.

sericordia possit recipi vt hereticus penitens, & perpetuo immurari, iuxta glo. super c. Ad abolendam. §. presentu. & ver. audientia. & c. Excoicamus. 2. de heret. quamuis non, vt puto, de rigore iuris, nec tali conuersioni (vt dictum est ibi) est magna fides adhibenda a iudicibus fidei.

COMMENT. XLVIII.

DE hoc modo agunt Tabienfis in Sem. verb. In Nouis Inquisitor. §. 24. Jacobus Spreger in malleo maleficarum par. 3. q. 31. Syluest. lib. 3. de strigibus. c. 4. puncto 3. & Locatus in fine operis Iudicialis in formula tradendi brachij seculari hereticum impenitentem, si dem tamen catholicam profitentem. & Repertorium Inquisitorum verbo, sententia.

In hoc autem modo præter praxim, quæ absolutissima est in hoc casu, duo potissimum offert Emericus examinandas, quarum primum ad rem negatiua spectat; alterum vero ad testes, de quibus, ac plerisque alijs occurrentibus sigillatim receptiora, & seueriora trademus.

a Tamen ipse sic conuictus & deprehensus. Ita huic locum imprimendum curauimus ex tribus manuscriptis Sabellano, Bononiensi, & Codice cardinalis de Gambara; nam in Barcionensi impresso ita legebat: Cū ipse sic conuictus, & deprehensus.

quæ lectio non multum cum antecedentibus & consequentibus cohæret: quare manuscriptos secutus sumus, quorum planior & facilius est electio.

b Ille talis quamdiu sic persistit in negatiua, hereticus impenitens est censendus. Ex his verbis, & illis quæ profert Emericus paulo post, nu. 218. ibi: Qui sibi indicent, quod mortem non potest euadere corporalem, dū stat in negatiua. Itē est q. 3. 4. partis secundæ, nu. 3. & deniq; ex tota serie huius disputationis, videtur dirimi questio illa anceps & controuersa, de qua valde olim fuit dubitatum: An qui accusatur de hæresi, de qua legitime conuincitur, & negat se talia dixisse vel fecisse, protestatur tamen se omnino credere & tenere, quod tenet & credit sancta Romana Ecclesia, sit veluti hereticus impenitens tradendus curiæ seculari.

Et non obstante prædicta protestatione, proculdubio tradendus est, vt his locis docet apertissime Emericus, cuius sententia vera est & communis, quæ tradidit decisio Rotæ antiqua 875. tit. de hære. quæ incipit: Accusatus, tenet etiam Hostiens. hoc loco ab Emerico citatus. Calderinus cons. 2. titu. de hæret. Ioannes Anania in c. excoimunicamus. §. ad hunc de hæret. & alij quidam ex antiquioribus. Recentiores autē fere omnes, qui de puniendis hereticis scripserunt, hanc ipsam sententiam audacter proficiunt: Repertorium Inquisitorum verbo, negatiua. §. si tamen accusatus. Albert. tract. de agnosc. assertio. q. 8. num. 7. & 8. & q. 34. nu. 5. idem videtur tenent Boerius decisione 343. incip. Quia in precedenti contra id, quod male prius differuerat docet 341. incip. Inquisitus de hæresi, tenet etiam Sinacas de catho. iust. tit. 48. nu. 25. & 26. & Ioannes Rois tract. de hæret. par. 1. nu. 69. & seq. & ceteri bene sentientes vno consensu.

Et quamquam non desint rationes viue quidem

Et efficitur ad hanc sententiam comprobendam, de quibus paulo post agamus; hoc mihi videtur iam olim in iure constitutum & delegatum & Inquisitionis definitum concilio Biturrensi, & Narbonensi, in quorum primo videlicet Biturrensi ca. 6. 7. 8. & 9. de hac facti sunt, ac etiam de ordine procedendi in tali casu ita scriptum est:

Illos qui cum sint culpabiles, contemnunt cooperare in fra tepus gratia, aut malitiose supprimunt veritatem, citatis suo tempore nominatum.

Eisque si veritatem contra se inuentam confiteri noluerint, exponatis capitula super quibus inuenti sunt culpabiles, & dicta similiter testium publicetis.

Ac datis dilationibus competentibus, & defendendi facultate concessa, benigne admittatis exceptiones, & replicationes legitimas eorundem.

Est quidem in sua defensione defecerint, nisi culpam probatam gratis confiteri voluerint, assignato ad sententiam termino peremptorio competentis, damnetis eosdem: non enim sunt ad misericordiam admittendi, dum in sua negatione persistunt, quantum eunquae voluntati Ecclesiae se supponunt. haecenus ibi.

Item Concilium Narbonense apertius eandem sententiam comprobans c. 26. ita canit. Si quis tamen culpam suam, ex qua possit credes vel haereticus iudicari, de qua plene per testes seu aliam probationem constat, pertinaciter negare non meatur, quamdiu in huiusmodi negatione persistit, licet alias conversionem pratendat, haereticus absque dubio est censendus: euidenter namque impenitens est, qui peccatum nec vult etiam confiteri. haecenus ibi.

Item Hispania prima in Instructione Hispalensi anni Domini MCCCCLXXXIII. c. 14. apertissime declarata est eadem sententia, simulque prouisum, ut quotiens talis casus occurrerit, Inquisitores vitam & mores testium diligentissime perscrutentur, quod & ab Eymérico quoque hoc loco copiose & v. d. et traditum est.

Illud vero praeceteris est adnotandum, quod euidenter videtur indicare praecitatum concilium Narbonense, videlicet, hanc conclusionem de damnatione tanquam impenitente eo qui haesim contra se probatam negat, licet protestetur se credere, locum habere non modo cum quis conuincitur de haeresi, quam dixit, verum etiam de falso aliquo haeretico, quod est valde singulare & notandum: quae autem sint facta haereticalia, dixi supra in hac 3. par. nu. 109. tit. de signis & indicijs, quibus diuersarum sectarum haeretici cognosci possint. & quae sint facta ex quibus homines indicantur haeticorum credentes, docui parte 2. super q. 50. §. factis autem.

Rursus aduertendum est, hic haberi sermonem de eo qui negat factum haereticalis, de quo legitime conuincitur, non autem de illo, qui confitetur factum haereticalis, prauam autem intentionem negat: nam in hoc alia agitur difficultas diuersa ab ea, qua hic tractamus, de qua vide in praecitato loco.

Quod si quis querat, quibus rationibus haec sen-

sentia niti possit, illa in promptu sunt. Primum, quoniam si haeresis huius negatiue plene ac legitime probata est, iam Ecclesia constat hunc haeticum esse, qui nisi errores suos confiteatur, ac detestetur, velut impenitens haeticus merito tradendus erit curiae seculari.

Rursus qui legitime contra se probatos errores non concedit, quamuis protestetur, se rectam fidem tenere, nihilominus non satisfacit Ecclesiae, quae in primis satisfactionem postulat de probatis haesibus, quas ipse dixisse diffidetur: quam ob rem cum non sit correctus, velut impenitens erit damnandus, quoniam peccati venia non datur nisi correcto.

Postremo, quia ad veram penitentiam necessaria est confessio, nec veniam consequi meretur qui peccatum non agnoscat. c. non potest, cum seq. de peniten. dist. 1. cum itaque is negatiue non confiteatur, impenitens putatur, ac curiae seculari propterea merito est relinquendus. plures alias rationes in eadem sententiam viuas sane & expirantes commemorat praefata decisio Rota 875. quas breuitatis gratia omitto.

Ex his omnibus valide refellitur sententia Iulij Clari, qui in §. haeresis. versic. & nota in hoc casu proposito, de hac veritate dubitauit, quamuis Ecclesiae iudicio se supponat. ceterum a superiori sententia nullo modo est recedendum, & hoc in re vtmur.

Nec quisquam dicat, iniuste se hac ratione condemnari, nec conuincatur de iudiciis Ecclesiasticis, vel de iudicio Ecclesiae ita statuentis, quae de occultis non iudicat: sed si fortassis per iniquos testes est conuictus, ferat id aequo animo, ac letetur, quod pro veritate mortem patiat.

Monebo tamen hoc loco apertioris doctrinae gratia, nonnulla esse necessaria, ad hoc ut praedicta sententia locum habeat, ut optime admovent. Albertinus in dicto tract. de agnoscent. assertio. q. 8. nu. 8. & q. 34. nu. 51. & Ioannes Roias tract. de haeret. par. 1. nu. 84. & seq.

Primum, quod sit conuictus de vera & formali haeresi, verbi gratia, de hac: Non esse purgatorium, non de assertionibus scandalosa, temeraria, male sonante, aut similibus: idem forte dicas de factis, ex quibus insurgit haeresis vel apostasia seu credentia, iuxta concilium Narbonense, ut paulo antea dicebamus, in quo multa prudentia opus est.

Alterum est, quod verba haereticalia, de quibus negatiue conuincitur, sint certa & clara, non dubia vel ambigua, habentia duplicem sensum, haeticum vnum, catholicum alterum: quoniam tunc relicto sensu haeretico, catholico accipiendus est, ut late docet idem Albertinus tract. de agnoscent. assertio. q. 7. & Ioannes Roias tract. de haeret. par. 1. nu. 366. dubia enim in meliorem & sanctiorem partem interpretari debemus, ut etiam docet sanctus Thomas 2. 2. q. 60. art. 4.

Tertium est, quod reus conuincatur de haeresi, qua negat per testes legitimos & idoneos, seu omni exceptione maiores, non per inimicos aut singulares, aut alios inhabiles.

Quartum est, ut illud factum seu dictum haeticale, de quo reus conuincitur, sit recens, non vetustum;

Sna Iulij Clari reiecta.

Vt praefata sententia obseruetur, quot requirantur.

Vertical text in the left margin, partially cut off, containing various words and fragments.

flum; ita ut verisimiliter reus credatur eius fuisse oblitus; cum in factu antiquo oblitio praesumatur: de quo quid sit sentiendum; abinde dixi supra in 2. parte, super quaest. 34. §. sed in hac quaestione. & §. seq.

Postremum est, quod his negatius per testes concinnatur asseruisse se illa credere, & credenda alijs esse. nam cum testis deponit de verbis haereticis ab alio prolatis, debet etiam deponere de illius accusati credulitate: quia hoc in verbis necessarium est: cum aliquando talia verba possint dici referendo aliorum opiniones, aut disputando, aut lapsu linguae, aut subito iracundiae calore, aut alijs huiusmodi modis. haec omnia colliguntur debere concurrere ex principio, & tota serie praedictae decisionis 875. ut optime praecitati locis observavit Albertinus, quidquid dicat Joannes Roias, qui fortassis in hoc non bene perpendit verba Albertini.

Num. 209. **c** Forma puniendi ac condemnandi falsos testes, &c. Quoniam in hoc duodecimo modo processum fidei terminandi potest contingere testimonium falsitas; ideo quasi incidenter de testimoniis falsis puniendis disserit Emericus: nam ex professo hoc tractat infra par. 3. q. 73. ubi diximus copiose, id solum hoc loco admonebo, dubitatum fuisse olim, an Inquisitor possit testes falsos punire, & qua pena. sed haec quaestio hodie penitus cessat, ut experientia ipsa quotidie testatur. Adde Zanbini tract. de haeret. c. 14.

Inquisitor falsos testes punire potest.

Item quantum attinet ad formam ferendi sententiam contra falsos testes, diligenter eam hic profertur Emericus, quem per omnia sequuntur reperiuntur Inquisitorum verba, sententia. §. sequitur forma sententiae. & Locatus in fine operis iudicialis, in formula sententiae contra falsos testes, seu falsum deponentes.

Num. 209. **d** Te citari, & ad nostram praesentiam adduci, ac praedictum talem coram nobis fecimus confrontari. Hoc ipsum in eadem facti specie consuluit faciendum Emericus supra tit. De cautelis Inquisitorum contra haereticorum cavillationes. §. tertia cautela. nu. 101. ubi diximus hanc reorum & testimonium conciliationem non facile esse admittendam.

Ceterum, quia in hunc locum lectorem remiseram, dum quaerere, nunquid in aliquo casu locum haec confrontatio habere possit: nunc dico, prima fronte videri equum & rationi consentaneum in hoc casu, ut rei negativi & testimonium affirmantium conciliatio fiat, ut sic veritas habeatur, ne innocens negatius curia seculari ultimo supplicio afficiendus evadatur.

Verumtamen quia gravis est haec causa de confrontatione facienda, ideo in ea multum circumspecte loqui oportet, ne ex dictis nostris quis arripiat occasionem: & inconsiderate quando agat.

Confratio **testium & reorum in crimine heresis, an & quando locum habeat.**

Sit ergo in hac re hoc primum axioma: Ubi magna affuerit causa, & omne periculum cessaverit, recto iudicium arbitrio quandoque fieri potest haec confrontatio, ita Simancas & vere in enchiridio violata religionis tit. 35. nu. 16. quam ob rem etiam in hoc casu de quo hic Emericus agit, cum reus in negativa perseverat, non aliter fieri poterit confrontatio, nisi procul absit omne periculum: quod si affuturum creditur ipsis testimoniis, nullatenus esset faciendum ad explorandam veritatem; sed tunc ad condemnationem

A negativi possent Inquisitores devenire, nec dicentur iniuste eum condemnare, cum legitimis testimoniis sit convictus: quia si facile permitteretur huiusmodi confrontationes, proculdubio redundaret in fidei detrimentum, nam homines a testificando contra haereticos propterea auerterentur; quod est omnino praevocandum, ne publicum commodum ob privata viuis aut alterius utilitatem ledatur.

Sit secundum axioma: Confrontatio tunc secire fieri potest, quando testes complices sunt eiusdem criminis cum reo: hoc enim casu manifestum est ad convincendum reum negantem nominandos ei esse complices, cum quibus dicitur deliquisse: quare similiter poterunt ei confrontari, neque enim tunc tam confrontantur ut testes, quam ut complices.

B Sit tertium axioma: Cum vilissimi sunt testes & rei, qui curant bonam vel malam habere famam, quales sunt vilissima meretrices, & vilissimi homines, qui humeris onera deferunt, & si qui sunt similes; tunc fieri fortassis poterit confrontatio, sed hoc casu omnem periculum suspicionem procul etiam abesse oportet: ac in alijs etiam fortassis casibus potest admitti, qui recto iudicium arbitrio relinquuntur.

Item in confrontatione facienda haec mihi videntur observanda, primum ne solus Inquisitor ea decernat, quia res magni momenti est: adhibeat ergo consilium Episcopi & peritorum, sine quorum assensu nullo pacto crederem decernendam; quod si non conveniant, maiores Inquisitores consulant, certe in supremo Senatu Sacrosanctae & generalis Inquisitionis Romanae nunquam sunt huiusmodi confrontationes nisi re cognita, & decreto interposito per Illustrissimos Cardinales in tota Christiana republica Inquisitores generales; ut vel hinc ceteri intelligant quam caute in re tam periculosa sit progrediendum.

Postremo ubi decreta fuerit confrontatio, cauta est, ne simul duos testes, aut omnes quotquot testificati sunt contra reum negativum producant coram ipso, sed singulos per se ei sistant, & utriusque dicta notarius scribat: nam si diversi fortassis in tempore vel loco commissi delicti deprehendantur, aut in alijs substantialibus eius delicti, de quo agitur; tunc magna praesumptio erit eos esse falsos, exemplo coram qui falso Susannam accusarunt, ut legitur Daniel. c. 13. sed hoc non erit observandum cum testes & reus sunt eiusdem criminis complices: tunc enim omnes simul produci poterunt.

Quantum vero attinet ad negativum, primum ut impaenitens condemnentur, plurima considerate oportet: & rationem diligentem esse habendam & rei negativi & testimonium affirmantium facile suadet gravitas huius negotij, nam si reus negatius ex re ta anteacta, bonis moribus, & bona fama procul ab haeresi sibi obiecta abesse videatur, iniquo testimonio vrgeri praesumendum erit: quod tunc magis erit suspicandum, cum testes non sunt per omnia probati, aut aliquando accusato fuerunt inimici: quod Inquisitor ex officio de. et inuestigare.

E Contra vero, reum negativum iniquum praesumere licebit, & iusto testimonio convinci, cum male vita & fama fuerit, & testes probati sunt & graves. haec inquit. & alia huiusmodi sunt advertenda praesumptio quam ad condemnationem deveniatur.

109. e. Talem in causa falem testem seu de latorem ad carcerem perpetuum talem, &c. condemnamus. Ex hoc loco aperissime colligimus sentire Emericum testes falsos testificantes in causa fidei non esse puniendos pena talionis, nec tradendos curia seculari, cum ad carcerem perpetuum daret, de quo quid sentiam, dicam copiose infra super d. q. 73.

Ad hoc, illud hoc loco observabis, Emericum quo ad penam equiparare delatorem, & testes, & recte quidem: quoniam licet in alijs criminibus mitius puniatur qui falso desert, quam testes: at cum in hoc crimine delator seu denunciator testibus annumeretur, ut aiunt Abbas & Felinus, in c. in omni, de testibus, & Albertinus in tract. de secreto num. 177. & Simancas in enchiridio tit. 23. nu. 7. consequitur aperte delatoris & testis falsi parem futuram penam, & equelemque vindictam, ut subtiliter, & breuiter indicat hoc loco Emericus.

f. Qui sibi indicent, quod mortem non potest euadere corporalem dum stat in negatiua, &c. Horum verborum occasione diluenda est hoc loco palebra difficultas, quae doctis etiam possit negotium exhibere: An huic ita conuictio per falsos testes, qui re vera crimen haereticis sibi obiectum non admisit, liceat illud fateri, & agnoscere, sique infamare, ut mortem euadat temporalem, & misericordiam implorando ad Ecclesiae gremium penitentiamque admittatur.

At primum quidem cum fama inter bona temporalia non eretur, quamuis exteriorum bonorum maxima censetur. cap. deterioris. 6. quaest. 1. Aristoteles lib. 4. Ethicorum c. 3. B. Thom. 2. 2. q. 129. artic. 1. traditque copiose Dominicus Soto lib. 4. de iust. & iure quaest. 2. artic. 3. conclus. 4. & alij Theologi communiter, poterit ubique quilibet arbitrio suo ita famam ut pecunias & caetera bona temporalia profundere, praesertim ad vitam redimendam, quae cunctis rebus etiam pretiosissimis anteponenda videtur.

Rursus quamuis honor seu bona fama res praestantissima sit, opinione tamen hominum, qua honor consistit, pluris estimatur vnguis auri pondus, quam tenuis honor & fama: vitam autem fame esse praesertendam secundum essentiam valoris vtriusque, nullus inquam (quod ego sciam) dubitauit. licet itaque videtur vel ad conservandam vitam, vel etiam ad seuitiam tormentorum euitandam, neglecta fama, crimen fateri quod non commisisimus.

Multa in eandem sententiam afferri possent, quae libenter omittimus, atque in hac difficultate sit haec prima conclusio: Quamuis homo sit dominus suae iam, & se quandoque infamando, prodendo, & detegendo crimen quod commisit, non peccet contra iustitiam, neque vlli iniuriam irroget; nihilominus saltem veniale peccatum committit contra sui ipsius charitatem: quod plane multo magis tunc contingeret, quando ad euadendam seuitiam tormentorum id diceret quod non commisit: nam tunc culpam mendacii admitteret; mendacium autem licet ex suo genere non sit peccatum mortale, dictum tamen in iudicio coram iudice legitime interrogate, & cum iuramento praecedenti, mortale peccatum est: quod si venialis etiam tantum culpa esset, nec tunc

A quidem admittere licet, quia mentiri suo genere malum est.

Sit secunda conclusio: Quotiens quis conuincitur de nefandissimis quibusdam horrendissimisque flagitijs, quae aures exhorrescunt, veluti de crimine vtriusque maiestatis laesae, adulterio, & similibus, ipseque re vera haec non commisit, si vel ut mortem euitet, vel tormentorum seuitiam, vel aliud simile periculum infamet se fatendo quod non fecit, vix potest a mortali peccato excusari, etiam si non iratus & extra iudicium talia diceret, propter grauissimam infamiam, quam sibi imponderet. has duas conclusiones colligo ex sententia Soti lib. 4. de iust. & iure. quaest. 2. artic. 3. conclusione 4. circa finem, quem per omnia sequitur Conarruias lib. 1. varia. resolutio. cap. 2. nume. 8. cui sententiae libentissime subscribo, quia & iustissima est, & omne peccati periculum excludit.

Quam ob rem, cum crimen haereticis inter nefanda & horrida delicta connumeretur, immo sit grauissimum & maximum, nullus ut mortem euitet debet de eo se infamare. quemadmodum enim grauius peccaret, qui de eo crimine alterum infamaret, ita quoque peccaret qui infamaret se ipsum, iuxta doctrinam Archidiaconi in cap. non est. 23. q. 5. Panormitani in cap. ex parte. el. 2. de sepulturis. Syluestri in sum. verbo, detractio. q. 3. Caietani 2. 2. q. 73. art. 2. & aliorum asserentium perinde esse peccatum mortale infamare se ipsum, ac infamare proximum.

Quare in hoc casu, quamuis huic negatiuo durissimum videatur innocentem mori, & propterea fortassis credat sibi licere ad mortem euitandam crimina obiecta fateri, nullo tamen modo id est permitendum. quam ob rem eorum theologorum & confessoriorum, qui negatiuum talem consolantur, & ad supplicium comitantur, munus erit eum inducere, ut veritatem prodatur, sed caueat omnino ne sibi crimen, quod non commisit, imponat, ut temporalem mortem euitet; memineritque, se si patienter eam iniuriam & supplicium toleret, velut martyrem esse coronandum.

Fam non obstant rationes initio adductae, quibus vno verbo respondemus, quod tamen si concedamus homines dominos esse fame (quod tamen multi negant), ac de ea velint de pecunijs sibi disponderet licere: certissimum tamen est tunc prohiberi cum praeter fame iacturam peccatum committunt, ut in casu proposito.

g. Ac praesente potestate curiae secularis, &c. In omnibus sententijs eorum qui curiae seculari relinquantur, Emericus secutus iura de haereticis in hac causa tractantia, semper meminit praesentiae curiae secularis: quare non infringenda haec nec inutilis oritur dubitatio: An Episcopus, vel Inquisitor possint ad talem sententiam definitiuam procedere, absente iudice seculari: vel contra, ut eius praesentia exigatur, ut sententia aliter lata nulla sit.

Ac prima quidem fronte dicendum videtur praesentiam secularis iudicis requiri, quoniam ubi certa forma, seu modus adiungitur iurisdictioni alicuius iudicis, cessante eo modo, iurisdictione cessare videtur, licet hi §. si pretor. ff. de transact. non facit textus

Ut mortem fugiamus non licet fateri crimen quod non fecimus

Confessarij qd agere debeant circa negatiuum.

Num. 210. An ad sententiam ferendam contra haereticos, sit necessaria praesentia iudicis secularis.

textus in cap. quia propter. de electio. at a iure praesentibus certus modus promulgandi sententias aduersus hereticos, videlicet, vt eas pronuntiant relinquentes damnatos praesentibus Potestatibus secularibus animaduersione debita puniendos. cap. excommunicatus. 1. in princip. de haeret. ca. ad abolendam. §. illos. de haeret. & c. nouimus. de verb. signifi. fit ergo, vt aliter nequeant sententias pronuntiare.

Rursus, cum aliquid est inductum a iure pro solemnitate sententiae, si illud praetermittitur, non valet sententia. 2. q. 1. in summa. cap. nihil. & cap. Priuantes. eadem causa. & q. quare in casu proposito necessaria videtur iudicis secularis praesentia, cum vt b. luit certa quadam solemnitas, a iure praescripta esse videatur.

Præsentia iudicis secularis quatenus exigatur.

Verum his non obstantibus, certior & verior sententia est, valere sententiam condemnatoriam aduersus hereticos latam in absentia iudicis secularis, dum modo interueniant alia substantialia. quamuis enim iura requirant in tali sententia, seu actu condemnandi, praesentiam iudicis secularis, seu Bailiuorum suorum, non ita postulant, vt absque illis nihil utile geratur, sed vt illi velut ministri sententiam latam debite executioni mandent: nam omnis actus alius praeterea illis interdicitur in hoc crimine, quod mere est ecclesiasticum. c. vt inquisitionis. §. prohibemus. de haeret. lib. 6.

Item si praesentia Potestatis secularis necessaria esset in praesentia sententia condemnatoria contra hereticos impenitentes, vel relapsos, facile ob hanc causam posset impediri officium inquisitionis, dum magistratus secularis, aut nullus, aut si etiam interdum quaesita causam praesentiam denegaret.

Postremo ita iudicandum videtur de praesentia iudicis secularis in hac causa, ac de adhibendo & requirendo peritorum consilio, sine quo Inquisitores iudicare possunt, cum non teneantur necessario peritorum, aut consultorum iudicium aut opinionem sequi, vt dixi infra in hac 3. parte super q. 78. itaque quemadmodum sententia lata, vel contra suffragia peritorum, vel non requisitis eorum suffragiis iure valet, eodem modo valebit non adhibita praesentia iudicis secularis.

Sed cum Inquisitor & Episcopus in reum sententiam tulerint, vbi suam praesentiam, aut noluerit, aut non potuerit praesentare secularis magistratus, ea quidem valida erit, & sufficiet per legitimam personam, publica si opus fuerit scriptura interueniente (quod est tutius) intimare iudici seculari talem, verbi gratia Calumniam, pertinacem hereticum & impenitentem, seu relapsam esse iudicatum: ipseque magistratus secularis, quamuis praesens sententiam non affuerit, fidem huic intimationi debet adhibere, & hereticum sibi traditum ultimo supplicio afficere, nisi velit tanquam hereticorum fautor, & sacri officij impeditor grauissime coerceri: nec processus copia sibi est tradenda, vt late alibi differui.

His ita vere constitutis, non obstant adducta in contrarium, quibus vnica solutione satisfacimus, dicentes ex sententia glossa in clemen. 1. verbo inhibentes, circa medium. de iure patronatus. quod vbi mandatur aliquid sub certa modo faciendum ei, qui

alias habet super ea re ordinariam iurisdictionem, etiam procedat illo modo, & forma non seruata, vel omissa, valet nihilominus, & tenet actus. manifestum est autem, Episcopos iurisdictionem ordinariam habere ad coercendos hereticos: quamuis ergo non obseruent in hoc casu istam solemnitatem de adhibenda praesentia iudicis secularis, cum reos damnant, nihilominus sententia valebit.

De inquisitoribus vero, qui alias non habent ordinariam iurisdictionem contra hereticos, dubium maus esse posset: nihilominus tamen dicimus idem in eis locum habere, quoniam in negotio hereticae prauitatis eorum potestas & iurisdictioni equiparatur potestati ordinariae: immo non inepte quidam asserunt, maiorem eorum esse iurisdictionem in causis fidei, vt alibi examinabimus. quare quod de iudicibus de altero penitus accipi potest, & hanc sententiam olim etiam inuenio comprobata responsio quodam de hac re edito, quod extat in vetusto illo codice Marcelli secundi Pontificis Maximi, cuius nobis copia fecit Illustrissimus & Reuerendissimus Cardinalis Guilielmus Sirletus, a qua nullo pacto crederem recedendum.

De tertio decimo modo terminandi processum fidei per condemnationem conuicti de heresi contumaciter absentis, vel fugitiui.

Tertius decimus & vltimus modus processum fidei terminandi & finiendi est, quando delatus de heretica prauitate, processus meritis diligenter discussis cum bono consilio in iure peritorum reperitur conuictus de heretica prauitate, sed tamen fugitiuus, seu absens contumaciter, post congruo tempore expectatus, & hoc est in tribus casibus.

Primus est: quando ipse delatus est deprehensus in heresi, vel confessione propria, uel facti euidentia, vel testium productione legitima, sed fugit, vel se absentauit, & citatus legitime noluit comparere.

Secundus casus est: quando aliquis est delatus de heretica prauitate, & recepta informatione aliqui contra eum, habetur aliquo modo, seu leuiter suspectus de heresi, & sic citatur responsurus de fide; & quia renuit contumaciter comparere, excommunicatur, & excommunicatus sustinet illam excommunicationem per annum animo pertinaci, & semper contumaciter se absentat.

Tertius casus est: quando aliquis impediuit di recte iudicium, sententiam, seu processum fidei Episcopi, vel Inquisitoris; vel qui ad hoc dederit auxilium, consilium, vel fauorem, & contumaciter se absentat. Talis est excommunicationis mucrone percussus, quam si sustinuerit per annum animo indurato, ex tunc est vt hereticus codemandandus, per c. vt inquisitionis. §. prohibemus. de haeret. lib. 6.

In primo casu ille talis est impenitens hereticus condemnandus, iuxta c. ad abolendam. §. praesentibus.